

Художники Політеху, або Музейна складова галереї «ART KhPI»

[Михайло Красіков]

#13 от 29.09.2021

Галерея «ART KhPI» була офіційно створена 10 квітня 2019 р. з ініціативи автора цих рядків і за підтримки професора О.І. Горошко та ректора НТУ «ХПІ» професора Є.І. Сокола не на пустому місці. Їй передувало десятиліття наших досліджень та проведених мистецьких акцій (фестивалів, виставок), пов'язаних із виявленням та презентацією художніх традицій харківського Політеху. Зокрема відбулися виставки робіт випускників ХПІ – художників Вадима Колтуна, Світлани Землянкиної, Євгенії Турути, фотохудожника Анатолія Головіна, були видані повнокольорові буклети-каталоги виставок творів В. Колтуна та Є. Турути. Сьогодні галерея у вищому навчальному закладі і в світі, і в Україні не така вже рідкісна річ. ХНУ ім. В.Н. Каразіна має їх аж дві (Єрмілов-центр та художня галерея ім. Г. Семирадського), виставки, акції, які там відбуваються, стають подіями міського, а часом і всеукраїнського та міжнародного масштабів. Коридори Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого ледь не всі перетворені на художню експозицію, адже там висять не репродукції, а оригінальні твори сучасних художників, час від часу відбуваються й виставки у галереї університету, обладнаній на європейському рівні. Юридичний університет та Каразінський можуть похвалитися альбомами, де репродуковані твори і наведені біографії художників, у чиєму житті було навчання чи робота у даному закладі вищої освіти. Є потужні художні традиції і в Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (свідомо чому була влаштована у обласній художній галереї «Мистецтво Слобожанщини» кілька років тому цікава виставка картин колишніх і теперішніх хайців), не кажучи про заклади, де працюють художники, – Харківський національний університет будівництва та архітектури, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова і, звісно, Харківська державна академія дизайну та мистецтв, де також є галереї та музейні експозиції, присвячені образотворчому мистецтву випускників та педагогів цих інститутів.

Отже, виникнення художньої галереї в НТУ «ХПІ» на цьому тлі є цілком закономірним явищем. На момент утворення галереї нам вдалося встановити близько 20 імен художників та фотомайстрів, чиє життя було пов'язане з харківським Політехом. Сьогодні кількість їх збільшилася вдвічі, і поступово накопичується інформація про життя та діяльність цих людей, зокрема ведеться пошук архівних документів, вивчаються спогади, листи та інші джерела, розшукуються репродукції та оригінали їх творів. До досліджень залучаються деякі студенти, які вивчають курс історії української культури; під нашим керівництвом та у співавторстві зі студентами написана низка тез доповідей до збірників праць міжнародних наукових конференцій.

При належному фінансуванні можна було б зібрати прекрасну музейну колекцію з творів політехівських митців XIX–XX століть, однак галерея поки що не має таких ресурсів і значних меценатів. В експозиції, розміщеній у Палаці студентів, представлені переважно твори авторів XXI століття – Дмитра Титова, Вадима Колтуна, Євгенії Турути, Миколи Солом'яного та деяких інших. Утім, як кажуть, «голь на видумки хитра», а можливості сучасних технологій дозволяють створювати віртуальні музеї (про що ми писали у зв'язку з проектом такого музею, присвяченого З. Серебряковій). Саме такий віртуальний музей і розробляє галерея, а поки що у наших лекціях і публікаціях та лекціях співробітника галереї, відомого мистецтвознавця Олега Ковалю, зустрічах із циклу «Художники, народжені ХПІ» відбувається своєрідна подорож персональними «залами» цього музею.

Отже, відвідаємо кілька віртуальних персональних залів музейної частини галереї Політеху, історія якого почалася у 1885 році.

Першим його художником став Олексій Миколайович Бекетов (1862–1941), який після закінчення Петербурзької Академії мистецтв у 1889 році повернувся до рідного Харкова і вже 23 березня 1889 року подав «прошение» про призначення «на вакантную должность преподавателя архитектурного рисования при Харьковском Технологическом Институте». Викладацька діяльність його тривала понад 50 років, і учні Олексія Миколайовича потім згадували з вдячністю ці уроки малювання, бо всі характерні архітектурні деталі будинків, споруджених у різних стилях, вони не просто подивилися на слайдах (які Бекетов демонстрував за допомогою «чарівного ліхтаря»), а відтворили власноруч і запам'ятали на все життя. Одночасно архітектор активно займався проектуванням промислових, громадських, приватних, навчальних будинків (серед останніх, до речі – Електрокорпус ХПІ). Однак живопис, якому він почав навчатися ще у Харківському реальному училищі у блискучого педагога, учня К. Брюллова Дмитра Безперчого, у Харківській школі рисунку та живопису М.Д. Раєвської-Іванової та удосконалив свою майстерність в Академії, був невід'ємною складовою його життя. Архітектурні пейзажі та замальовки деталей споруд, натюрморти (на знімку), ескізи орнаментальних мотивів, етюди інтер'єрів (навіть ескіз інтер'єру «Бал на Масленицу» у Будинку дворянських зібрань 1897 р.), кримські та слобожанські пейзажі, портрет дружини – така живописна та графічна спадщина академіка архітектури. Недарма Академія мистецтв давала випускникам архітектурного відділу звання «художник-архітектор», а не просто «архітектор». Ці люди опановували не тільки суто технічні аспекти спорудження будинків, а в першу чергу думали про красу і гармонію своїх

створінь, про те, як ці будинки впливатимуть на людину, яка там буде жити, і на звичайних перехожих. Вони «малювали» місто і впевнені були, що будинки повинні не пригнічувати людину, а підіймати її, бути домірними з нею і пробуджувати в ній благородні почуття. Графіка і живопис О. Бекетова – не тільки результат професійних архітектурних занять чи плоди найулюбленішого відпочинку, а й значно більше – осягнення гармонії та краси світу і прагнення збільшити її власними духовними зусиллями. Бекетов як художник відомий дослідникам і шанувальникам його творчості, оскільки ще у дореволюційний час брав участь у місцевих художніх виставках, а за радянських часів на щорічних традиційних виставках «Малюнок і акварель архітектора» в Харківському будинку архітектора він регулярно виставляв свої твори, за які отримував дипломи та похвальні грамоти. У 1939 році на персональній виставці, присвяченій 50-річчю архітектурно-творчої діяльності метра, експонувалося 135 його акварельних та живописних робіт. Після виставки у 1939—1940 рр. багато художніх творів О.М. Бекетова були придбані харківськими державними музеями, а також кабінетами і музеями архітектурних вузів Харкова. На жаль, значна частина цієї спадщини нашого земляка загинула під час війни.

За часів СРСР альбоми малюнків О. Бекетова не видавалися, а в незалежній Україні мізерним накладом вийшло лише два видання, в яких були представлені кольорові репродукції картин архітектора, щоправда, в низці інших спеціальних видань можна побачити кілька його робіт олією чи аквареллю, на жаль, інколи лише у чорно-білому варіанті. У 2014 р. з'явилася мистецтвознавчий нарис Ольги Денисенко «Живопис архітектора О. Бекетова» – фактично перше дослідження цієї грані таланту архітектора. І все-таки широкому загалу Бекетов-художник невідомий. Остання виставка, де демонструвалися оригінали майстра, була у 2012 році у «Вітальні на Дворянській» корпорації «Рубаненко і партнери». Можливо, у 2022 році, ювілейному для О.М. Бекетова, буде влаштована виставка картин із фондів Харківського художнього музею та родинного зібрання академіка? Додамо, що користуються популярністю живописні роботи архітектора й серед колекціонерів, однак, за свідцтвом експерта, по Харкову блукає понад 30 підробок, за які просять чималі гроші.

Михайло Красіков, професор кафедри українознавства, культурології та історії науки, директор галереї «ART KhPI».

Закінчення в наступному випуску газети.